

Виктор С. Прокопчук
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Україна

**Українсько-польський аспект у діяльності наукової
бібліотеки
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка**

**Ukrainian-Polish aspect of the activities of the research
library of the Ivan Ohienko National University
in Kamianets Podilskyi**

Резюме

У статті розглядаються українсько-польські зв'язки і взаємодії у діяльності наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Ключові слова: Кам'янець-Подільський, наукова бібліотека, українсько-польський аспект, фонд, кабінет полоністики

Streszczenie

W artykule przytoczono fakty z zakresu ukraińsko-polskich stosunków dotyczące działalności Biblioteki Naukowej Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Ohijenki w Kamieńcu Podolskim, na wszystkich etapach jej rozwoju, co znalazło odzwierciedlenie w pamiętnikach L.U. Bykowskiego, naukowych badaniach profesorów O.M. Zawalniuka, W.P. Lachockiego, W.S. Prokopczuka, M.S. Tymoszyka oraz publikacjach magazynu studenckiego „Studens’ki Meridian”. Celem tego artykułu jest analiza wydarzeń związanych z kontaktami polsko-ukraińskimi Uniwersyteckiej Biblioteki Naukowej w Kamieńcu Podolskim w latach 1918–2010, tj. w ponad 90-letnim okresie jej funkcjonowania, ujawnienie głównych kierunków, form i tendencji tych współdziałań, a także określenie perspektyw¹.

Słowa kluczowe: Kamieniec Podolski, biblioteka naukowa, aspekt ukraińsko-polski, zbiory, gabinet polonistyki

¹ Tłumaczenie artykułu na język polski znajduje się na s. 283.

Abstract

The article deals with Ukrainian-Polish relations and cooperation in the activity of Scientific library of the Kamianets-Podilskyi National University named after Ivan Ohienko.

Keywords: Kamianets-Podilskyi, scientific library, Ukrainian-Polish cooperation, Polish studies study

Окремі факти українсько-польських взаємин у діяльності наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка на всіх етапах її розвитку знайшли відображення в споминах Л.У. Биковського, наукових працях професорів О.М. Завальнюка, В.П. Ляхоцького, В.С. Прокопчука, М.С. Тимошика, публікаціях університетського часопису «Студентський меридіан» [1]. Мета цієї статті – дослідити перебіг подій, пов'язаних з українсько-польськими контактами університетської наукової бібліотеки в Кам'янці-Подільському протягом 1918–2010 рр., більш ніж 90-річного періоду її функціонування, виявити основні напрями, форми і тенденції цієї взаємодії, визначити перспективи.

Університетська бібліотека в Кам'янці-Подільському постала разом з українським державним університетом 1918 року, але почала свою діяльність 1 вересня, за два місяці до початку навчального року. Ректор професор Іван Огієнко разом з іншими невідкладними завданнями – формування матеріальної бази, професорсько-викладацького складу, набір студентів – дбав про становлення книгозбірні, розуміючи, що без бібліотеки не може бути університету. Він залучив до роботи в ній кращих бібліотекарів, бібліотекознавців, бібліографів, серед яких його шкільний учитель, організатор кількох бібліотек на Київщині Іван Сливка, відомий краєзнавець і священнослужитель Юхим Сіцінський, доцент Микола Плевако, бібліограф Лев Биковський, педагог, державець, бібліотекознавець Степан Сірополко та ін. Бібліотека почалася з книг із ректорської особистої бібліотеки. За його прикладом книги дарували й інші викладачі, громадські організації і державні установи. 1 листопада 1918 р., на перший день занять в університеті, вона вже налічувала 1686 книг [2].

У студентському багатонаціональному контингенті-українці, євреї, росіяни, німці, білоруси, вірмени – було й 35 поляків [3]. Тому комплектування бібліотеки, що в умовах воєнних дій і майже блокадного становища Кам'янця-Подільського, який у 1919–1920 рр. виконував роль державного центру Української Народної Республіки, було дуже важкою справою. І все ж враховувало національний склад студентів. У репертуарі бібліотеки було чимало польської літератури. Здебільшого вона надходила із розорених маєтків, у тому числі й польських власників, зокрема – графа Андрея Холонєвського з-під Хмільника. Вони зайняли цілий вагон, і за

хвороби Левка Биковського, який транспортував їх до університету, залишилися в Жмеринці, у місцевій українській гімназії [4]. Невідомо, чи дісталися ті книги до Кам'янця-Подільського. Однак такі факти були непоодинокими. На 1 січня 1920 року бібліотека мала 28455 книг – 17286 подарованих і 11169 придбаних у видавництвах, книгарнях. У їх числі філософської літератури було 293 примірники, релігійної – 617, філологічної – 451, точних наук – 1494, прикладних – 709, соціальних – 1113, мистецтвознавчої – 257, історичних творів – 2138, художніх – 3271, фонд стародруків складав 814 томів: 45 недатованих, 24 – XVI, 82 – XVII і 663 – XVIII століть [5]. Бібліотека збільшила площі, штат зріс до 18 осіб, отримала статус фундаментальної.

Комісар – міністр польського уряду на теренах Поділля і Волині Антоніго Мінькевич, 10 лютого 1920 р. побувавши в університеті, оглянув бібліотеку й висловив задоволення її загальним станом, особливо – складом фонду. Лев Биковський, який працював тоді на посаді помічника бібліотекаря, згадував:

«(...) Нараз великі двері з коридора відчинилися і на помості з'явилися воєвода А. Мінькевич і ректор (І. Огієнко. – В.П.). За ними в дверях було видно їхній почот. Вони стали на помості лицем до залі. Ректор рукою показав воєводі всю бібліотечну залю, заставлену з долу до гори полицями з книжками, і щось йому сказав. Воєвода ахнув зі здивовання й задоволення, бо очевидно не сподівався побачити щось подібне» [6].

З утвердженням радянської влади почалася низка реорганізацій: університет реорганізували в Інститут теоретичних наук, а той незабаром – в Інститут народної освіти та Сільськогосподарський інститут. Бібліотечний фонд, який на час реорганізацій мав 35951 документ [7], був розпорошений між двома вишами, частина книг разом з викладачами, що емігрували, попала й на територію Польщі. А ректор Іван Огієнко та бібліограф Левко Биковський прилучилися до розбудови бібліотек на терені держави, що приютила їх.

Іван Огієнко в ніч з 15 на 16 листопада 1920 року через Чемерівці Сатанів, Волочиск, Тернопіль, Львів направився до Польщі і 25 листопада прибув до Тарнова. Схоже, він скористався своїм становищем члена уряду й домогся, аби частину бібліотечних книг за кордон перевезли деякі міністерства виділеними їм транспортними засобами. У фонді 582-му Держархіву Хмельницької області міститься сформована в 1921–1922 рр. справа за номером 104-а «Положення про бібліотеку» (у Тарнові. – В.П.) та «Правила користування книжковим фондом бібліотеки», реєстр видачі книг», а в ній датовані жовтнем 1921 року листи-звернення ректора до міністрів військових, закордонних справ, фінансів про повернення книг до бібліотеки з вказівкою, які саме книги слід повернути [8] Професор В.П. Ляхоцький також вважає, що на правах ректора, 12 травня 1920 р. затвердженого

наказом Голови Директорії Симона Петлюри на чотирьохрічний термін, він вивіз за кордон штампи, печатки, деякі документи і «найціннішу українознавчу частину зібрання Кам'янець-Подільського університету», до якої, ймовірно, приєднав книги, раніш закуплені за кордоном [9].

Оселившись у Тарнові (жив там з листопада 1920 по вересень 1922 року), І.І. Огієнко своїм наказом відновив діяльність книгозбірні в статусі бібліотеки Кам'янець-Подільського державного українського університету для обслуговування викладачів і студентів, працівників цивільних і військових установ, завідування нею поклав на Дмитра Олексюка, про що повідомив його письмово. «На підставі даної мені Вами згоди, – писав ректор, – доручається Вам упорядкування в мірі можливості й керування бібліотекою Кам'янець-Подільського державного українського університету на еміграції у всьому згідно із затвердженим мною Положенням про бібліотеку й Правилами користування бібліотекою» [10].

30 березня 1922 р. ректор І.І. Огієнко затвердив «Положення про бібліотеку Кам'янець-Подільського державного українського університету на еміграції» та «Правила користування бібліотекою». Положення про бібліотеку Кам'янець-Подільського державного українського університету в Тарнові дає досить цікаве свідчення про те, що вона складалася з «книжок, належних зазначеному університету». І цим, на нашу думку, зафіксувало той факт, що основу фонду відродженої бібліотеки склали книги самого університету, у певній кількості вивезені з Кам'янця-Подільського до Польщі.

Положення передбачало чіткий облік поступлень, штемпелювання й нумерацію книг, їх каталогізацію з метою розкриття фонду, бібліографічного інформування читачів про його склад.

У вказаних документах знайшли розвиток погляди І.І. Огієнка на функціональне призначення бібліотеки. І хоч вона в структурі університету в першу чергу мала виконувати науково-пізнавальну функцію, інформаційно забезпечувати навчальний процес, наукову діяльність викладачів, все ж «в мірі можливостей з окремого дозволу ректора» передбачала надання доступу до книгозбірні ширшому колу читачів з числа українських емігрантів. Тобто бібліотека, як культурно-просвітницький заклад, мала засобами інформації – книги і періодика – впливати на світогляд й громадянську позицію читачів. Це підтвердили і «Правила користування бібліотекою», пунктом 4-м зазначивши, що користуватися книжками, «мають право всі постійно перебуваючі в м. Тарнові» [11].

Водночас Правила відображають особливе для того часу ставлення до книги як основного джерела інформації. У першу чергу ректора, якому доводилося й там, на чужині, з великими труднощами формувати фонд, вишукувати видання, конче необхідні для наукових занять. Тому майже половина пунктів Правил стосується саме збереження й раціонального

використання книги. Зокрема п. 9-й вимагав від читача книгу «повернути в тому вигляді, в якому вона була одержана», а 10-й фіксував відповідальність за втрачену книгу. Книга повинна працювати, тому бібліотекар мав забезпечувати її обертаність. Пунктами 7 і 8 передбачався тижневий термін на роботу з нею й фінансова відповідальність – 3 польських марки – за кожен прострочений день [12].

Допомагав керівнику книгозбірні Д. Олексюку Б. Іваницький – ще один співробітник бібліотеки [13].

Згодом сім'я І.І. Огієнка поселилась у Винниках, у 1924–1926 рр. жила у Львові. 1926 року, з відкриттям богословського факультету у Варшавському університеті, очолив там кафедру старослов'янської мови, був заступником декана. 1930 року обраний членом Собору Православної Церкви. Всіляко підтримував українців, які після Ризького миру 1921 року опинилися на території Польщі й зазнавали утисків, що явно не подобалось владі. Тому на клопотання ректора університету Яна Лукасевича про чергове продовження контракту з І.І. Огієнком на рік директор відповідного департаменту освітнього міністерства Польщі відповів: «Умови з магістром Огієнком на 1932/33 рік не відновлювати». І 1932 року І.І. Огієнко був звільнений з посад в університеті [14].

30 вересня 1940 року І.І. Огієнка висвятили в єпископи, і він очолив Холмсько-Підляську єпархію УАПЦ. 1941 року отримав чин митрополита. І там, у Холмі, створив потужну єпархіальну бібліотеку з наукових і богословських книг, заснував видавництво – філію краківського «Українського видавництва», друкарню і книгарню [15]. З наближенням радянських військ покинув Холм, передавши близько 12 тис. книг через Л.У. Биковського до Варшавської публічної бібліотеки, яку той очолював [16].

Яскравий слід у розвитку бібліотечної справи, бібліотекознавства і бібліографії в Польщі у 20–40 роки ХХ ст. залишив помічник бібліотекаря фундаментальної бібліотеки Кам'янець-Подільського державного українського університету Левко Устимович Биковський.

Після повернення з Кам'янця-Подільського до Києва він майже півтора року працював у Всенародній бібліотеці України, а в жовтні 1921 року покинув рідну землю. Своє рішення згодом пояснив у спогадах: «Спостерігаючи довколишнє життя, я остаточно переконався, що воно просте в сліпий кут, і що серед тих обставин мені особисто і так загрожує національно-моральна «смерть!» вирішив втікати з Києва. Шлях на вимірний «Захід» практично стелився через сусідню з Україною Польщу. Справа полегшувалася тим, що ще раніше виїхали з України в Польщу мої батьки, хоч я й не знав, де саме вони перебувають» [17].

Свої плани обговорив з близькими друзями, зокрема академіком А.Ю. Кримським. В результаті отримав відраження Всеукраїнської академії

наук до Луцька для обслідування архівів і опинився на приєднаній за Ризьким договором 1921 року до Польщі Волині, звідки не повернувся.

Протягом 1921–1922 років проживав у Варшаві, навчався в університеті на філософському факультеті та на бібліотекознавчих курсах при Варшавській публічній бібліотеці, в якій одночасно й працював. Налагодив контакти з українською еміграцією в Чехії і після заснування 1922 року в Подєбрадах, за годину їзди від Праги, Української господарчої академії вступив до неї. У списку осіб, які 1927 року закінчили академію, знаходимо й прізвище випускника Левка Биковського, інженера-економіста, вихованця економічно-кооперативного факультету [18].

Він з перших днів перебування в УГА включився в процес творення бібліотеки вишу, розробив «Докладну записку про організацію бібліотеки при Українській Господарчій Академії в ЧСР», визначив та обґрунтував основоположні ідеї формування книгозбірні – рухливість, простота, економічність, організованість, доцільна бібліотекономність, запропонував структуру з двох підрозділів – основний «з робітнею й магазином» та «читальня з підручною бібліотекою» [19].

Такі пропозиції студента, добре обґрунтовані й вмотивовані, були покладені в основу формування бібліотеки академії, а їх автор став одним з перших працівників книгозбірні. Трудився під началом доцента Ісаака Мазепи, у Кам'янецький період голови уряду УНР, поруч з такими бібліотечними службовцями, як викладач М. Левинський, колишній командувач Дієвої армії УНР генерал М.Омелянович-Павленко, студент О. Питель [20].

При бібліотеці сформував бібліографічний гурток, редагував збірник «Українське книгознавство» та вів серію «Книгозбірня Українського бібліографічного мікроба», в якій до його повернення 1928 року у Варшаву побачило світ 7 книг і брошур [21].

Після закінчення Української господарчої академії, а отже завершення вищої освіти, Левко Устимович деякий час працював в ній асистентом кафедри економічної географії. Відчуваючи схильність до бібліотечної справи та й матеріальну скруту, повернувся до Варшави, де протягом 1928–1944 рр. працював у міській публічній бібліотеці під керівництвом відомого польського бібліотекознавця Ф. Червінського, завідував відділами комплектування, бібліографії, редагував бібліотечні видання. У 1942–1944 рр., в екстремальний для поляків час, очолював Варшавську публічну бібліотеку [22]. Займався і педагогічною діяльністю в сформованій 1928 року за його участі Бібліотечній школі, яка згодом виросла до рівня Вищих курсів бібліотекознавства. Він – автор програми цієї школи, низки посібників для її слухачів. З 1929 року редагував «Biuletyn Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy», вмістив там чимало своїх праць. 1937 року був обраний членом бібліографічної комісії Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові,

заснував серію «Фундація сприяння бібліотекознавству ім. М. Гочалковської» (побачило світ 17 видань цієї серії). Співпрацював з представниками української еміграції. З колишнім ректором УГА професором Іваном Шовгенівим і письменником Юрієм Липою 1940 року став співзасновником Українського Чорноморського інституту, в якому виконував обов'язки секретаря, видав бібліографічний покажчик праць про Туреччину – сусідню з Україною морську державу (майже 1000 назв) та бібліографічні праці, присвячені І. Шовгеніву та С. Рудницькому.

У час Варшавського повстання рятував фонд бібліотеки, її приміщення від пограбування, українські книжкові та архівні пам'ятки, зокрема холмську бібліотеку митрополита Іларіона (проф. І. Огієнка), військові архіви УНР, Воєнно-історичного товариства, особистий архів Юрія Липи та ін [23].

З січня 1945 до літа 1948 року перебував у Німеччині в таборах для переміщених осіб. А в червні 1948 року перебрався на постійне місце проживання до США, поселився в Нью-Йорку, став співробітником Українського вільного університету, секретарем його книгознавчої секції.

Активізувалися українсько-польські зв'язки в діяльності Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка та його наукової бібліотеки з отриманням Україною незалежності. У населення Хмельницької області, серед якого станом на 2001 р. було 23005 поляків [24], посилювався інтерес до вивчення польської мови, літератури, історії і культури. У селах і містах з'явилися польські класи, факультативи, гуртки, вихованці яких згодом стали студентами нашого вишу. Виникла потреба у вивченні цих предметів і в університеті. 4 квітня 2003 року на клопотання керівництва університету Міністерство освіти і науки України дало дозвіл на впровадження на факультеті іноземної філології спеціалізації «Польська мова». Почалося формування навчально-матеріальної бази вивчення нових предметів, зокрема створення кабінету полоністики. 1 червня того року завідувачкою кабінету було призначено доцента кафедри іноземних мов Вікторію Романівну Лічкевич. До створення кабінету долучився ректор професор О.М.Завальнюк, проректор з міжнародних зв'язків В.О. Савчук, було виділено одну з кращих аудиторій, відремонтовано, умебльовано.

Посилились контакти з польськими вищими закладами освіти. У квітні 2004 р. у рамках акції «Рік Польщі в Україні» в Кам'янці-Подільському побували студенти Варшавського університету, призвели для кабінету полоністики добірку художніх творів та підручників польською мовою [25]. Велику участь у поповненні матеріальної бази кабінету взяли різні установи та організації міста Санок, особливо бургомістр Санока Войцех Блехарчик, староста Саноцького повіту Богдан Струсь.

8 жовтня 2004 року пан Богдан Струсь з членами делегації – головою ради Санока Яном Павліком, депутатом ради Рішаром Лясотою привезли близько 2000 томів літератури з різних галузей гуманітарних знань. У цей

день відбулося офіційне відкриття кабінету полоністики, на яке окрім вказаних гостей прибули й директор Інституту полоністики Адам Фаловський, директор Інституту Польщі в Україні, радник посла Польщі Петро Козакевич, організатор міжнародних наукових симпозіумів Тадеуш Ортель. Відбулася церемонія передачі університету чергової партії літератури, ознайомлення з кабінетом, його роботою, фотографування. Урочистості продовжились в актовому залі. Ректор О.М. Завальнюк зачитав вітального листа від посла Польщі в Україні Марека Зюлковського. З вітальним словом до присутніх звернулися Богдан Струсь, Ян Павлік, учителька польської мови Кам'янець-Подільського навчально-виховного комплексу №13 Єва Лінк. У виконанні студентів прозвучали в оригіналі вірші класиків польської літератури. Хор «Ясинець» виконав кілька польських пісень. У концертній програмі були й інші українські і польські твори. Гості ознайомились з виставкою літератури, яку підготували працівники наукової бібліотеки університету [26].

Велику допомогу в розбудові матеріальної, навчально-методичної бази викладання польської мови в університеті подали фундації «Допомога полякам на Сході», «Semper Polonia», Центр польської мови і культури для іноземців Варшавського університету «Полонікум», радник посольства Польщі в Україні з питань науки і культури пані Ольга Гнатюк. Під час відвідування посольства проректором університету В.О. Савчуком та директором наукової бібліотеки В.С. Прокопчуком вона передала університетській книгозбірні чергову партію літератури, в якій була «Історія Польщі 1795–1990 рр.» Ганни Дильонгової, «Війна і спокій Французький щоденник 1940–1944 рр.» Анджея Борковського, «W kregu Giedroscia» Кшиштофа Пом'яна, «Буковина: національні рухи та соціально-політичні процеси 1918–1944 рр.»тощо [27].

У рамках акції «Подаруй бібліотеці книгу» польські видання передавали й кам'янчани. Зокрема доцент Микола Циганівський подарував 20 томів, у тому числі трилогію Генріха Сенкевича «Вогнем і мечем», «Потоп», «Пан Володийовський» [28]. Постійно поповнюють польськомовний репертуар наукової бібліотеки університету ректор О.М. Завальнюк, проректор В.О. Савчук, доцент Вікторія Лічкевич, викладачі і студенти, що повертаються з різних форумів у Польщі.

Логічно, що університет всіляко віддячує тим, хто міцнить наші зв'язки. Під час закордонного візиту до Санока 16–17 жовтня 2006 року ректор професор О.М. Завальнюка вручив бургомістру Санока Войцеху Блехарчику знак «За вагомий внесок у розвиток освіти та науки». На церемонії був присутній экс-прем'єр-міністр Польщі Лешек Міллер [29] Того ж року під час чергового приїзду польської делегації до Кам'янця-Подільського нагрудний знак Міністерства освіти і науки України «Відмінник освіти України» з рук ректора О.М.Завальнюка отримав староста

Саноцького повіту Богдан Струсь. Цим було відзначено його особистий внесок у зміцнення українсько-польських зв'язків, розбудову освіти, зміцнення навчально-матеріальної бази кабінету полоністики, якому й того разу передавав він добірку книг, телевізор, DVD-програвач, комп'ютер [30].

У рамках навчально-пізнавального проекту «Польща зблизька» з'явилися нові напрями й форми взаємодії. Відбувається обмін студентами, які вивчають мову, історію та культуру країн – сусідів, викладачами. У Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка цикл тематичних лекцій для студентів англо-польського відділення вичитали професори Варшавського університету Марек Голковський і Петро Гарнацарек [31]. Налагоджено контакти з Саноцькою Вищою школою заводою, Жешівським університетом, Вищою Східноєвропейською школою в Перемишлі, Інститутом національної пам'яті Польщі, директор якого Януш Куртика був гостем університету і передав науковій бібліотеці 50 праць, виданих співробітниками Інституту [32]. Студенти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка проходять мовне стажування, відвідують вищі навчальні заклади, проводять уроки в польських школах, кращі випускники стали аспірантами Варшавського університету, його стипендіатами. Завідуюча кабінетом полоністики доцент Вікторія Лічкевич за значний внесок у розбудову українсько-польських взаємин між студентами і викладачами обох країн 2009 року отримала відзнаку Центру польської мови і культури для іноземців у Варшавському університеті «Полонікум – 2009» [33].

Сьогодні фонд польської літератури наукової бібліотеки університету, сконцентрований в кабінеті полоністики, налічує близько 5392 книги, 1605 журналів і 117 газет. У його складі 2256 художніх творів, 1326 шкільних підручників, 627 книг з літературознавства і мовознавства, 529 методичних посібників, 328 словників, довідників, енциклопедій, 186 праць з історії та культури Польщі, 140 збірників наукових праць тощо. Разом з періодичними виданнями він складає 7114 документів. Крім того в кабінеті полоністики є чимало фоно-відеоматеріалів.

Польсько-українські міжбібліотечні стосунки посилив приїзд 2010 року до Кам'янця-Подільського директора бібліотеки Краківської політехніки, члена правління Міжнародної асоціації бібліотек технологічних університетів Марека Гурського та заступника директора цієї бібліотеки Дороти Буздиган. Вони ознайомились з історичною частиною міста, університетом, взяли участь у міжнародній науково-практичній конференції «Роль і функції бібліотек вищих навчальних закладів у контексті модернізації і освіти», яку проводила наукова бібліотека університету. Учасники конференції з великою увагою вислухали доповідь «E-zasoby jako element wspomagający proces edukacji i badań naukowych», зроблену Марекем Гурським і Доротою Буздиган, досвідом використання краківськими колегами електронного

ресурсу в інформаційному забезпеченні навчального й наукового процесу в Краківській політехніці [34].

Ці взаємини знайшли продовження. Директор наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Віктор Прокопчук й завідувачка комп'ютерного читального залу Мирослава Шахова отримали запрошення взяти участь у науковій конференції, яку в червні 2011 р. провела науково-технічна бібліотека Краківської політехніки. Є сподівання, що вони, ці взаємини, збагатяться й іншими взаємовигідними формами співпраці.

Отже, українсько-польські взаємини в розбудові освіти і бібліотечної справи мають давнє коріння й плідні результати.

Обидві сторони прагнули посилити інформаційний бібліотечний ресурс за рахунок своїх видань, щоб краще представити свою націю – її історію, культуру – у сусідній державі, інформаційно підтримати навчально-виховний і науково-методичний процес у вищих закладах освіти, сприяти формуванню взаєморозуміння й співпраці народів.

Ці відносини набули ширшого розмаху в добу незалежності України: посилились обмін документами, досвідом організації бібліотечної справи, співпраця в царині бібліотекознавства, бібліографознавства.

Українсько-польські контакти в діяльності наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка визначені пріоритетними, а отже мають гарну перспективу в плані дальшої інтеграції інформаційних ресурсів як на традиційних паперових, так і електронних носіях.

Примітки

- [1] Биковський Л.У. Книгарні-бібліотеки-академія: спомини (1918–1922) / Лев Биковський. – Мюнхен; Денвер: Дніпрова хвиля, 1917 – 153 с.; Завальнюка О.М. Українська еліта і творення університетської освіти: фундатори і будівничі (1917–1920 рр.) / О.М. Завальнюк. – Кам'янець-Подільський : Абетка-Нова, 2005 – 496 с.; Ляхоцький В.П. Тільки книжка принесе волю українському народові... Книга, бібліотека, архів у житті та діяльності Івана Огієнка (митрополита Іларіона) / Володимир Ляхоцький. – К.: Вид-во Олени Теліги, 2000 – 663 с.; Прокопчук В.С. Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету: роки становлення і розквіту / В.С. Прокопчук, Л.Ф. Філінюк. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009 – 284 с.: іл.; Тимошик М.С. «Лишусь навіки з чужиною...» Митрополит Іларіон і українське відродження / Микола Тимошик. – Вінніпег; К.: Укр. правосл. собор Св. Покрови; Наук. вид. центр «Наша культура і наука», 2000. – 548 с.: іл.
- [2] Геринович В.О. До історії Кам'янець-Подільського інституту народної освіти / Володимир Геринович // Записки Кам'янець-Подільського інституту народної освіти. – Кам'янець-Подільський, 1927. – Т. 2 – С. 6.

- [3] Кам'янець-Подільський державний університет: минуле і сьогодення. – Кам'янець-Подільський: Оіном, 2003 – С. 17.
- [4] Прокопчук В.С. Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету... – С. 21.
- [5] Там само – С. 35, 37.
- [6] Биковський Л.У. Книгарні – бібліотеки-академія... – С. 49–50.
- [7] Геринович В.О. Вказ. праця – С. 18.
- [8] Державний архів Хмельницької області, ф.р. 302, оп. 3, спр. 39. «Положення про бібліотеку та правила користування книжковим фондом бібліотеки, реєстр книжок, 1921–1922 рр.», арк. 1–5.
- [9] Ляхоцький В.П. Вказ. праця – С. 362, 368–369.
- [10] Держархів Хмельницької області, ф. р. 302, оп. 3, спр. 39, арк. 15.
- [11] Там само, арк. 14.
- [12] Там само.
- [13] Ляхоцький В.П. Вказ. праця – С. 363.
- [14] Юрченко О. Варшавський період життєдіяльності Івана Огієнка / Ольга Юрченко // Творча спадщина Івана Огієнка в контексті сучасного розвитку гуманітарних наук: зб. доп. міжнар. наук.-практ. конф., 7–8 червня 2007 р., м. Київ – К., 2007 – С. 81.
- [15] Сохацька Є.І. Штрихи до портрета Івана Огієнка – книголюба (за матеріалами його перших канадських журналів «Слово істини», «Наша культура») // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету: Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ, 2008 – Вип. 1 – С. 50.
- [16] Ляхоцький В.П. Вказ. праця – С. 373–375.
- [17] Биковський Л.У. Вказ. праця – С. 92.
- [18] Наріжний С. Українська еміграція: Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами / Симон Наріжний; НТШ ім. Т. Шевченка. – 2-ге вид. – Л.; Кент; Острог, 2008 – Ч. 1 – С. 154.
- [19] Заремба О.С. Видавнича та бібліотечна діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині (1918-1939) / Олеся Заремба. – К.: Логос, 2006 – С. 55.
- [20] Там само – С. 61.
- [21] Левко Устимович Биковський (1895-1992): біобібліографічний нарис // Нац. парлам. б-ка України; [автор-складач Н.В. Казакова] – К., 1996 – С. 14.
- [22] Там само – С. 18
- [23] Там само – С. 25.
- [24] Хмельниччина в світлі перепису населення 2001 року: метод. рек. / уклад. В.В. Малий. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ, ІВВ, 2005 – С. 8.
- [25] Студентський меридіан: газета Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – 2005. – 8 трав. (№1504) – С. 1.
- [26] Там само. 2004. – 22 жовт. (№1511–1512) – С. 1.
- [27] Там само. 2008. – 7 берез. (№1605–1606) – С. 1.
- [28] Там само. 2005. – 25 трав. (№1527) – С. 2.
- [29] Там само. 2006. – 16 листоп. (№1565–1566). – С. 2.
- [30] Там само. – 22 берез. (№1546–1548) – С. 2.
- [31] Там само. 2007. – 7 берез. (№1577–1579) – С. 5.

- [32] Там само. – 7 лют. (№1572–1574) – С. 1.
- [33] Там само. – 7 берез. (№1577–1579) – С. 5.
- [34] Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / КПНУ ім. Івана Огієнка, Наук. бібліотека; редкол.: О.М. Завальнюк (голова), В.С. Прокопчук (відп. ред.) [та ін.]. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010 – (Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство; вип. 2) – С. 285–296.

Ukraińsko-polski aspekt działalności Biblioteki Naukowej Uniwersytetu im. Iwana Ohijenki w Kamieńcu Podolskim²

Biblioteka Uniwersytecka w Kamieńcu Podolskim powstała wraz z Ukraińskim Uniwersytetem Państwowym w 1918 r., a swoją działalność rozpoczęła 1 września, na dwa miesiące przed inauguracją roku szkolnego. Rektor, profesor Iwan Ohijenko, równoległe z innymi pilnymi zadaniami, takimi jak: kształtowanie zasobów materialnych, ustalanie składu wykładowców, przyjmowanie studentów, zadbał o bibliotekę, wiedząc, że bez niej uniwersytet nie może sprawnie funkcjonować. Do pracy w bibliotece zaangażował najlepszych bibliotekarzy, bibliotekoznawców, bibliografów, w tym swojego nauczyciela szkolnego, organizatora kilku placówek na Kijowszczyźnie, etnografa Iwana Śliwkę, znanego krajoznawcę i duchownego Jochyma Sicińskiego, docenta Mikołaja Plewako, bibliografa Leona Bykowskiego, wykładowcę, męża stanu, bibliotekoznawcę Stefana Siropolko i innych. Budowanie kolekcji biblioteczej zapoczątkowały zbiory pochodzące z osobistej biblioteki rektora. Za jego przykładem ofiarowali książki również inni wykładowcy, organizacje społeczne i urzędy państwowe. W dniu 1 listopada 1918 r., w pierwszym dniu zajęć na uczelni, biblioteka liczyła już 1686 książek.

Wśród studentów wielu narodowości – Ukraińców, Żydów, Rosjan, Niemców, Białorusinów, Ormian – znalazło się również 35 Polaków. Dlatego kompletowanie biblioteki w warunkach działań wojennych i niemal oblężenia Kamieńca Podolskiego, który w 1919–1920 odgrywał rolę centrum państwowego Ukraińskiej Republiki Ludowej, było sprawą bardzo trudną. Mimo to brano pod uwagę narodowościowy skład studentów. W zasobach biblioteki było dużo pozycji literatury polskiej. W większości pochodziły one z rozkradzionych majątków należących między innymi do polskich właścicieli, w szczególności hrabiego Andrzeja Chołoniewskiego spod Chmielnika. Książki wypełniły cały wagon, lecz z powodu choroby Leona Bykowskiego, który miał je przetransportować na uniwersytet, pozostały w Żmerynce, w miejscowym gimnazjum ukraińskim. Nie wiemy, czy ostatecznie książki te trafiły do Kamieńca Podolskiego. Tego typu zdarzenia nie były jednak rzadkością. Dnia 1 stycznia 1920 roku biblioteka posiadała 28 455 książek: 17 286 pochodzących z darów i 11 169 zakupionych od wydawców lub w księgarniach. Zasoby obejmowały: literaturę filozoficzną – 293 egzemplarze, religijną – 617, filologiczną – 451, prace z zakresu nauk ścisłych – 1494, nauk stosowanych – 709, nauk społecznych – 1113, historii sztuki – 257; oraz literaturę historyczną – 2138 i literaturę piękną – 3271. Zbiór starodruków liczył 814 woluminów: 45 niedatowanych, 24 z XVI w., 82 z XVII w. i 663

² Tłumaczenie (obszerne streszczenie) – Anna Sławęcka-Sztokman.

z XVIII w. Powiększono przestrzeń biblioteki, a liczba pracowników wzrosła do 18 osób, biblioteka otrzymała status placówki podstawowej.

Komisarz, minister Rządu Polskiego na terenie Podola i Wołynia Antoni Mińkiewicz, po wizycie na uniwersytecie 10 lutego 1920 r. obejrzał bibliotekę i wyraził zadowolenie z jej stanu ogólnego, a w szczególności ze zgromadzonych zbiorów. Leon Bykowski, który pracował wtedy jako asystent bibliotekarza, wspominał:

Nagle wielkie drzwi z korytarza się otworzyły i na pomoście zjawili się: wojewoda A. Mińkiewicz i Rektor (Iwan Ohijenko – W.P.). Za nimi w drzwiach widoczny był ich orszak. Stanęli na pomoście twarzą do sali. Rektor ręką pokazał wojewodzie całą salę biblioteczną, od góry do dołu zastawioną półkami z książkami, i coś do niego powiedział. Wojewoda niemal krzyknął ze zdziwienia i zadowolenia, bo pewnie nie spodziewał się zobaczyć czegoś takiego.

Wraz z ustanowieniem władzy radzieckiej rozpoczęły się serie reorganizacji: uniwersytet przekształcono w Akademię Wiedzy Teoretycznej, a niedługo potem w Instytut Nauk Teoretycznych i Akademię Rolniczą. Zbiory biblioteki, które w czasie reorganizacji liczyły 35 951 dokumentów zostały podzielone pomiędzy te dwie instytucje. Część wykładowców wyemigrowała do Polski, zabierając swoje kolekcje książek. Iwan Ohijenko w nocy z 15 na 16 listopada 1920 r. przez Czemerowce, Satanów, Wołoczyski, Tarnopol, Lwów udał się do Polski i 25 listopada przybył do Tarnowa. Wraz z bibliografem Leonem Bykowskim włączyli się w dzieło rozbudowy bibliotek na terenie państwa, które ich przygarnęło.

Wydaje się, że Iwan Ohijenko, wykorzystując swoje stanowisko członka rządu, doprowadził do tego, że część książek bibliotecznych różne ministerstwa wywiozły za granicę, korzystając z przyznanych im w tym celu środków transportu. W Archiwum Państwowym obwodu chmielnickiego w 582 zbiorach przechowano dokumenty powstałe w latach 1921–1922, dotyczące sprawy nr 104, czyli „Zarządzenia w sprawie biblioteki” (w Tarnowie) i „Regulaminu korzystania z księgozbioru biblioteki, rejestru wypożyczania książek”, zawierające pisma i podania rektora z października 1921 r. do ministrów spraw wojskowych, zagranicznych i finansów z prośbą o zwrot książek do biblioteki. Profesor W.P. Lachocki uważa również, że Ohijenko, wykorzystując posadę rektora z powołaniem na czteroletnią kadencję, potwierdzoną nakazem Prezesa Dyrektoriatu Symona Petlury z dnia 12 maja 1920 r., wywiózł za granicę stemple, pieczęcie, niektóre dokumenty i prawdopodobnie najcenniejszą, ukraiноznawczą część zbiorów Uniwersytetu Kamieniecko-Podolskiego – książki wcześniej zakupione za granicą.

Po osiedleniu się w Tarnowie, gdzie mieszkał od listopada 1920 r. do września 1922 r., Iwan Ohijenko wydał nakaz wznowienia funkcjonowania księgozbioru jako Biblioteki Kamieniecko-Podolskiego Ukraińskiego Uniwersytetu Państwowego obsługującej wykładowców i studentów, członków instytucji cywilnych

i wojskowych, a zarządzanie księgozbiorem powierzył Dmitrijowi Oleksijukowi, którego poinformował na piśmie: (...) *zlecam Ci uporządkowanie w miarę możliwości i pełne kierownictwo Kamieniecko-Podolskim Ukraińskim Uniwersytetem Państwowym na uchodźstwie zgodnie z zatwierdzonym przeze mnie Regulaminem Biblioteki i Zasadami korzystania z Biblioteki.*

W dniu 30 marca 1922 r. rektor I.I. Ohijenko zatwierdził „Regulamin Biblioteki Kamieniecko-Podolskiego Ukraińskiego Uniwersytetu Państwowego na uchodźstwie” i „Przepisy korzystania z Biblioteki”. Regulamin Biblioteki Kamieniecko-Podolskiego Ukraińskiego Uniwersytetu Państwowego w Tarnowie stanowi dość ciekawe świadectwo tego, że biblioteka posiadała książki należące do tej uczelni. Podkreśla to fakt, że podstawowy zrąb odrodzonej biblioteki stanowiły książki uniwersytetu wywiezione z Kamieńca Podolskiego do Polski. Regulamin przewidywał dokładne księgowanie nabytków, opieczętowywanie i numerowanie książek, katalogowanie ich w celu udostępniania zbiorów i udzielania czytelnikom informacji bibliograficznych o księgozbiorze.

W wymienionych dokumentach znalazły swoje odzwierciedlenie poglądy I.I. Ohijenki na funkcjonalne przeznaczenie biblioteki. I mimo że w strukturze uczelni w pierwszej kolejności biblioteka miała pełnić funkcję naukowo-poznawczą, informacyjnie zabezpieczać proces nauczania i działalność naukową wykładowców, zakładała również w miarę możliwości i przy wyraźnej zgodzie rektora dostęp do księgozbioru dla szerszego grona czytelników spośród ukraińskich imigrantów. W ten sposób biblioteka, jako instytucja kulturalno-oświatowa, miała przez środki informacji – książki i czasopisma – wpływać na światopogląd i postawę obywatelską czytelników. Zostało to potwierdzone przez „Regulamin korzystania z Biblioteki”, ust. 4, w którym zaznaczono, że dostęp do książek „mają (...) wszyscy przebywający w Tarnowie na stałe”.

Przepisy odzwierciedlają szczególnie jak na tamte czasy stosunek do książki jako podstawowego źródła informacji. W pierwszej kolejności stanowisko rektora, któremu na wygnaniu przyszło z wielkim trudem tworzyć księgozbiór, szukać publikacji niezbędnych do badań naukowych. Dlatego prawie połowa punktów Regulaminu dotyczyła właśnie przechowywania i racjonalnego korzystania z książek. W punkcie 9 wymagano od czytelnika: *zwrotu książki w tej postaci, w jakiej została wypożyczona*”, a w pkt 10 przewidziano ponoszenie odpowiedzialności za zagubioną książkę. Książka powinna pracować, dlatego bibliotekarz miał zabezpieczyć jej obrót. W punktach 7 i 8 określono tygodniowy termin wypożyczenia i odpowiedzialność finansową (polskie marki) za każdy dzień zwłoki. Kierownikowi D. Oleksijukowi pomagał B. Iwanicki – inny pracownik biblioteki.

Po pewnym czasie rodzina I.I. Ohijenki osiedliła się w Winnikach, a w latach 1924–1926 mieszkała we Lwowie. W 1926 roku, po otwarciu na Uniwersytecie Warszawskim Wydziału Teologicznego, I.I. Ohijenko został tam kierownikiem katedry języka starosłowiańskiego i pełnił funkcję prodziekana. W 1930 roku wybrano go na członka Soboru Cerkwi prawosławnej. W każdy

możliwy sposób wspierał uciskanych Ukraińców, którzy po traktacie ryskim w 1921 r. znaleźli się na terytorium Polski, co oczywiście nie podobało się władzy. Dlatego, na wniosek rektora Uniwersytetu Jana Łukasiewicza o kolejne przedłużenie umowy z I.I. Ohijenką na następny rok, dyrektor odpowiedniego departamentu Ministerstwa Edukacji Polski odpowiedział: *Umowy z mgr Ohijenko na 1932/33 roku nie odnawiać*. W 1932 roku I.I. Ohijenko został odwołany z zajmowanego na uczelni stanowiska.

Dnia 30 września 1940 roku I.I. Ohijenko został wyświęcony na biskupa i stanął na czele diecezji chełmsko-podlaskiej Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. W 1941 roku otrzymał stopień metropolity. Właśnie w Chełmie stworzył z naukowych książek teologicznych potężną bibliotekę diecezjalną, założył wydawnictwo – oddział krakowskiego Wydawnictwa Ukraińskiego. Kiedy zbliżała się Armia Radziecka, opuścił Chełm, przekazując około 12 tysięcy książek do Warszawskiej Biblioteki Publicznej, na ręce Leona Ustymowycza Bykowskiego, którą tenże prowadził.

Istotny ślad w rozwoju działalności bibliotecznej, bibliotekoznawstwa i bibliografii w Polsce zostawił w latach 1920–1940 pomocnik bibliotekarza Biblioteki Głównej Kamieniecko-Podolskiego Ukraińskiego Uniwersytetu Państwowego, wspomniany wyżej Leon Ustymowycz Bykowski. Po powrocie z Kamieńca Podolskiego do Kijowa przez prawie półtora roku pracował w Bibliotece Narodowej Ukrainy, a w październiku 1921 r. opuścił kraj rodzinny. Swoją decyzję wyjaśnił później w pamiętnikach: *Obserwując życie naokoło, ostatecznie się przekonałem, że zapędza się w ślepy zaułek, i że w tych okolicznościach mnie osobiście i tak grozi narodowościowo-moralna „śmierć!”... Zdecydowałem się na ucieczkę z Kijowa. Droga do zamierzonego „Zachodu” w rzeczywistości wiodła przez sąsiadującą z Ukrainą Polskę. Sprawę ułatwiało to, że wcześniej przenieśli się z Ukrainy do Polski moi rodzice, choć nie wiedziałem, gdzie dokładnie przebywają.*

Swoje plany Bykowski omówił z bliskimi przyjaciółmi, w tym z członkiem akademii A.J. Krymskim. Wreszcie został oddelegowany przez Wszuchukraińską Akademię Nauk do Łucka w celu zbadania archiwów i znalazł się na uzyskanym przez Polskę na mocy traktatu ryskiego z 1921 r. Wołyniu, skąd już nie wrócił. W latach 1921–1922 mieszkał w Warszawie, studiował na Uniwersytecie na Wydziale Filozofii, zrobił kurs bibliotekarski w Bibliotece Publicznej, gdzie jednocześnie pracował. Nawiązał kontakty z ukraińską emigracją w Czechach i po założeniu w 1922 r. w położonych nieopodal Pragi Poděbradach Ukraińskiej Akademii Gospodarczej (UAG) podjął na niej studia. Na liście osób, które ukończyły akademię w 1927 r. znajdujemy nazwisko jej absolwenta Leona Bykowskiego, inżyniera-ekonomisty, członka fakultetu ekonomiczno-spółdzielczego.

Od pierwszego dnia przebywania na UAG Bykowski włączył się w proces tworzenia biblioteki szkolnej. Opracował „Szczegółową notatkę w sprawie organizacji biblioteki przy Ukraińskiej Akademii Gospodarczej w CSR”, określił podsta-

wową koncepcję biblioteki: miała dominować mobilność, prostota, ekonomiczność, dobra organizacja, właściwa gospodarka zasobami. Zaproponował też strukturę złożoną z dwóch działów: podstawowego „z pracownią i magazynem” i czytelnicy „z księgozbiorem podręcznym”. Te propozycje studenta, dobrze przygotowane i umotywowane, dały początek Bibliotece Akademii, a ich autor był jednym z pierwszych pracowników tej placówki. Pracował pod kierownictwem docenta Izaaka Mazepy, w okresie kamienieckim prezesa rządu URL, wraz z innymi pracownikami biblioteki, jak nauczyciel M. Lewiński, były dowódca Armii Czynnej URL, i student O. Pytel.

Przy bibliotece Leon Bykowski zorganizował koło bibliograficzne, był redaktorem zbioru „Ukrajins'kie Knyhoznawstwo” i prowadził serię „Knyhozbirnia Ukrajins'koho Bibliohraficznoho Mikroba”, w której przed jego powrotem do Warszawy w 1928 r. ukazało się 7 książek i broszur. Po ukończeniu Ukraińskiej Akademii Gospodarczej pracował przez jakiś czas w akademii na stanowisku asystenta Katedry Geografii Ekonomicznej. Mając zamiłowanie do bibliotekarstwa, a także w obliczu trudności finansowych, wrócił do Warszawy, gdzie w latach 1928–1944 pracował w Miejskiej Bibliotece Publicznej pod kierownictwem znanego polskiego bibliotekoznawcy F. Czerwińskiego, był kierownikiem oddziałów gromadzenia, bibliografii, redagował ogłoszenia biblioteczne. W latach 1942–1944, w trudnym dla Polaków czasie wojny, kierował Warszawską Biblioteką Publiczną. Zajmował się też działalnością pedagogiczną w powstałej w 1928 r. z jego udziałem Szkole Bibliotecznej, która urosła później do rangi Wyższych Kursów Bibliotekoznawczych. Był autorem jej programu szkolnego, wielu podręczników dla studentów. Od 1929 roku redagował „Biuletyn Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy”, opublikował w nim wiele swoich dzieł. W 1937 roku został wybrany na członka komisji bibliograficznej Towarzystwa Naukowego im. Tarasa Szewczenki we Lwowie, założył serię „Fundacja sprzyjania bibliotekoznawstwu im. M. Goczałkowskiej” (w tej serii ukazało się 17 książek). Współpracował z przedstawicielami emigracji ukraińskiej. Wraz z byłym rektorem UAG Iwanem Szowheniwym i pisarzem Jurijem Łypą w 1940 r. został współzałożycielem Ukraińskiego Instytutu Morza Czarnego, w którym pełnił obowiązki sekretarza, wydał „Przewodnik bibliograficzny prac o Turcji – sąsiadującym z Ukrainą państwie morskim” (liczący ok. 1000 tytułów) i prace bibliograficzne o I. Szowheniwym i S. Rudnickim. W czasie Powstania Warszawskiego Leon Bykowski ratował przed grabieżami księgozbiór biblioteki, jej pomieszczenia, ukraińskie zabytki książkowe i archiwalne, w szczególności chełmską bibliotekę metropolity Ilariona (prof. I. Ohijenki), archiwa wojskowe UPR, Towarzystwa Wojskowo-Historycznego, archiwum osobiste Jurija Łypy i innych.

Od stycznia 1945 r. do lata 1948 r. Leon Bykowski przebywał w Niemczech w obozach dla uchodźców. W czerwcu 1948 r. przeniósł się na stałe do Stanów Zjednoczonych, zamieszkał w Nowym Jorku, został pracownikiem Wolnego Uniwersytetu Ukraińskiego i sekretarzem jego sekcji księgoznawczej.

Stosunki polsko-ukraińskie w obszarze działalności Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Ohijenki i jego Biblioteki Naukowej zaktywizowały się wraz z uzyskaniem przez Ukrainę niezależności. Wśród mieszkańców obwodu chmielnickiego, gdzie w 2001 r. zamieszkiwało 23 005 Polaków, zwiększyło się zainteresowanie nauką języka polskiego, literaturą, historią i kulturą. We wsiach i miastach powstały klasy polskie i kółka językowe, których wychowankami byli studenci uczelni. Pojawiła się potrzeba nauczania tych przedmiotów na uniwersytecie. W dniu 4 kwietnia 2003 r., na wniosek kierownictwa uniwersytetu, Ministerstwo Edukacji i Nauki Ukrainy udzieliło zezwolenia na wprowadzenie na Wydziale Filologii specjalizacji „język polski”. Rozpoczęło się kształtowanie zasobów naukowo-materialnych do nowego przedmiotu, między innymi utworzono gabinet polonistyki. Dnia 1 czerwca kierownikiem gabinetu została mianowana docent katedry języków obcych Wiktoria Liczkiewicz. Do utworzenia gabinetu przyczynili się: rektor prof. O.M. Zawalniuk oraz prorektor ds. stosunków międzynarodowych W.O. Sawczak. Na potrzeby gabinetu została wyremontowana i wyposażona jedna z najlepszych sal.

Nasiliły się kontakty z uczelniami polskimi. W kwietniu 2004 r., w ramach „Roku Polski na Ukrainie”, Kamieniec Podolski odwiedzili studenci Uniwersytetu Warszawskiego, którzy przywieźli dla gabinetu filologii polskiej wybór dzieł literackich i podręczników w języku polskim. Duży udział w uzupełnianiu materialnej bazy gabinetu miały różne instytucje i organizacje z Sanoka, w szczególności burmistrz Sanoka Wojciech Blecharczyk i starosta powiatu sanockiego Bogdan Struś.

W dniu 8 października 2004 r. Bogdan Struś wraz z innymi członkami delegacji – przewodniczącym Rady Sanoka Janem Pawlikiem, deputowanym Rady Ryszardem Lasotą – przywieźli około 2000 tomów książek z różnych dziedzin nauk humanistycznych. W tym dniu odbyło się oficjalne otwarcie gabinetu polonistyki, na którym wśród zaproszonych gości znaleźli się również: dyrektor Instytutu Polonistyki Adam Fałowski, dyrektor Polskiego Instytutu w Ukrainie, doradca ambasadora Polski Piotr Kozakiewicz, organizator międzynarodowych sympozjów naukowych Tadeusz Ortel. Odbyła się ceremonia przekazania uniwersytetowi kolejnej partii książek, sesja fotograficzna, goście zapoznali się z pracą gabinetu. Uroczystość kontynuowano w auli. Rektor O.M. Zawalniuk odczytał list powitalny ambasadora Polski w Ukrainie Marka Ziółkowskiego. W wykonaniu studentów zabrzmiały w oryginale wiersze klasyków literatury polskiej. Chór „Jasyneć” wykonał kilka polskich piosenek. W programie koncertowym były również inne ukraińskie i polskie utwory. Gości zapoznali się z wystawą literatury przygotowaną przez pracowników Biblioteki Naukowej Uniwersytetu.

Do rozwoju materialnej, naukowo-metodycznej bazy nauczania języka polskiego na uniwersytecie bardzo przyczyniły się fundacje „Pomoc Polakom na Wschodzie”, „Semper Polonia”, Centrum Języka Polskiego i Kultury dla Obcokrajowców Uniwersytetu Warszawskiego „Polonicum”, doradca do spraw nauki i kultury Ambasady Polski na Ukrainie Olga Gnatiuk. W trakcie zwiedzania

ambasady przez prorektora uniwersytetu W.O. Sawczuka i dyrektora biblioteki do spraw nauki W.S. Prokopczuka właśnie ona przekazała do księgozbioru uniwersytetu kolejną partię książek, wśród których znalazły się między innymi *Historia Polski 1795–1990* Hanny Dylańskiej, *Wojna i pokój*, *Pamiętnik francuski 1940–1944* Andrzeja Borkowskiego, *W kręgu Giedroycia* Krzysztofa Pomiana, *Bukowina: ruchy wyzwolenicze i procesy socjalno-polityczne 1918–1944* i inne.

W ramach akcji „Podaruj bibliotece książkę” również mieszkańcy Kamieńca Podolskiego przekazywali polskie publikacje: Mykoła Cyganiwskij podarował 20 woluminów, w tym trylogię Henryka Sienkiewicza (*Ogniem i mieczem*, *Potop* i *Pan Wołodyjowski*). Systematycznie dopełniają polskojęzyczne zasoby Biblioteki Naukowej Uniwersytetu: rektor O.M. Zawalniuk, prorektor W.O. Sawczuk, docent Wiktoria Liczkiewicz oraz wykładowcy i studenci, którzy wracają z różnych konferencji w Polsce.

Oczywiście uniwersytet stara się odwdzięczać tym, którzy utrwalają nasze związki z Polską. W czasie pobytu w Sanoku 16–17 października 2006 r. rektor prof. O.M. Zawalniuk wręczył burmistrzowi Sanoka Wojciechowi Blecharczykowi odznakę „Za ważki wkład w rozwój edukacji i nauki”. W ceremonii uczestniczyli byli premier Polski Leszek Miller. Również w 2011 r., w trakcie kolejnej wizyty delegacji polskiej do Kamieńca Podolskiego, odznakę Ministerstwa Edukacji i Nauki Ukrainy „Prymus szkolnictwa Ukrainy” z rąk rektora O.M. Zawalniuka otrzymał starosta powiatu sanockiego Bogdan Struś. W ten sposób został wyróżniony jego osobisty wkład w umocnienie związków ukraińsko-polskich, rozwój szkolnictwa, powiększenie szkolno-materiałnej bazy gabinetu polonistyki, dla którego również i tym razem przekazał zbiór książek, telewizor, odtwarzacz DVD, komputer.

W ramach naukowo-dydaktycznego projektu „Polska z bliska” pojawiły się nowe kierunki oraz formy współdziałania. Odbywa się wymiana wykładowców oraz studentów uczących się języka, historii i kultury krajów-sąsiadów. W Kamieniecko-Podolskim Uniwersytecie Narodowym im. Iwana Ohijenki cykl wykładów tematycznych dla studentów Wydziału Angielsko-Polskiego wygłosili profesoria Uniwersytetu Warszawskiego Marek Gołkowski i Piotr Garncarek. Nawiązano kontakty z Sanocką Wyższą Szkołą Zawodową, Uniwersytetem Rzeszowskim, Wyższą Szkołą Wschodnioeuropejską w Przemyślu, Instytutem Pamięci Narodowej, którego dyrektor Janusz Kurtyka był gościem Uniwersytetu i przekazał Bibliotece Naukowej 50 prac wydanych przez współpracowników Instytutu. Studenci Kamieniecko-Podolskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Ohijenki odbywają staże językowe, zwiedzają uczelnie, prowadzą wykłady w polskich szkołach; najlepsi absolwenci zostali doktorantami Uniwersytetu Warszawskiego, jego stypendystami. Kierownik gabinetu polonistyki docent Wiktoria Liczkiewicz wnosi za znaczny wkład w rozwój ukraińsko-polskich kontaktów między studentami i wykładowcami obu krajów dostała w 2009 r. odznaczenie Centrum Języka Polskiego i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców przy Uniwersytecie Warszawskim „Polonicum 2009”.

Obecnie w gabinecie polonistyki Biblioteki Uniwersyteckiej znajduje się ok. 5392 woluminów książek polskich, 1605 czasopism i 117 tytułów gazet. Wśród nich 2256 pozycji literatury pięknej, 1326 podręczników, 627 pozycji literaturoznawczych i językoznawczych, 529 poradników, 328 słowników, informatorów, encyklopedii, 186 dzieł z dziedziny historii i kultury Polski, 140 zbiorów prac naukowych. Razem z wydawnictwami ciągłymi to 7114 dokumentów. Oprócz tego w gabinecie polonistycznym znajdują się materiały audiowizualne.

Polsko-ukraińskie kontakty międzybiblioteczne wzmocniła obecność dyrektora Biblioteki Politechniki Krakowskiej, członka Rady Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliotek Uniwersytetów Technologicznych³ Marka Górskiego i zastępcy dyrektora Biblioteki Politechniki Krakowskiej Doroty Buzdygan na Konferencji Naukowo-Praktycznej „Rola i funkcje bibliotek uczelnianych w kontekście modernizacji i edukacji”, zorganizowanej w Kamieńcu Podolskim w 2010 r. przez Bibliotekę Naukową Uniwersytetu. Duże zainteresowanie uczestników konferencji wzbudził referat M. Górskiego i D. Buzdygan *E-zasoby jako element wspomagający proces edukacji i badań naukowych*, w którym prelegenci podzielili się swoimi doświadczeniami w wykorzystaniu zasobów elektronicznych w informacyjnym zabezpieczeniu procesu edukacji na Politechnice Krakowskiej.

Współpraca między bibliotekami jest kontynuowana. Dyrektor Biblioteki Naukowej Kamieniecko-Podolskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Ohijenki Wiktor Prokopczuk i kierownik Czytelni Komputerowej Mirosława Szachowa zostali zaproszeni do udziału w Konferencji Naukowej, zorganizowanej w czerwcu 2011 r. przez Bibliotekę Politechniki Krakowskiej. Można mieć nadzieję, że kontakty te zostaną wzbogacone przez inne obopólnie korzystne formy współpracy. Ukraińsko-polskie stosunki w zakresie rozwoju edukacji i bibliotekoznawstwa mają głębokie wspólne korzenie, można więc oczekiwać w przyszłości owocnych rezultatów takiej współpracy.

Aby osiągnąć lepsze rozumienie w sąsiadującym państwie własnego narodu, jego dziejów i kultury obie strony postanowiły zacieśnić kontakty i korzystać wspólnie ze swoich zasobów informacyjnych, jak również rozwijać współpracę zarówno dzięki publikacjom, jak i dzięki informacyjnemu wspieraniu uczelnianych procesów naukowych i edukacyjnych oraz kształtowaniu zrozumienia i współdziałania. Kontakty te poszerzyły się od czasu uniezależnienia się Ukrainy: zwiększyła się wymiana doświadczeń w zarządzaniu bibliotekami, współpraca w dziedzinie bibliotekoznawstwa (i bibliografii), a także przepływ dokumentów.

Ukraińsko-polska działalność Biblioteki Naukowej Kamieniecko-Podolskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Ohijenki została uznana za priorytetową, co rozszerza perspektywę współdziałania w zakresie dalszej integracji zasobów informacyjnych, zarówno tradycyjnych – drukowanych, jak i elektronicznych.

³ International Association of Scientific and Technological University Libraries (IATUL).